

AZ ONLINE TÉR JOGI KÉRDÉSEI ESETJOGI SZEMSZÖGBŐL¹

ABSZTRAKT

Az online tér jogi szabályozása a 21. század egyik legkomplexebb jogi kihívása, amely új jogalkotási megközelítéseket és jogalkalmazási módszereket követel. A digitális technológiák exponenciális fejlődése és a hagyományos jogrendszerek között feszülő ellentét szabályozási paradigmaváltást eredményezett az Európai Unióban és világszerte. A jogalkotó számára is kihívás a digitális környezetre irányadó normatív háttér megalkotása, különösen a szerződési jog területén, mivel megfelelő garanciális rendelkezéseket kell beiktatni a szerződő felek jogi védelmének biztosítása érdekében, azzal, hogy a jogi megoldások nem gátolhatják az információtechnológia dinamikus fejlődését.

A tanulmány az elektronikus térben felmerülő jogi kérdéseket vizsgálja, különös tekintettel a távollévők között kötött szerződések egyik speciális megjelenési formájára, az online kereskedelemre és az ezzel összefüggő fogyasztóvédelmi aspektusokra. Ezt meghaladóan elemzi az elállási jog gyakorlati alkalmazását és az Európai Unió Bírósága által formált esetjogban kialakult értelmezési irányelveket.

Kulcsszavak: elektronikus kereskedelem, online szerződés, fogyasztó-védelem, elállás, a tájékoztatáshoz való jog

¹ A tanulmány az NMHH-val kötött, EM-1/1/2022. számú együttműködési megállapodásban részletezett feladatok végrehajtása céljából készült.

LEGAL ISSUES OF THE ONLINE SPACE
FROM A CASE LAW PERSPECTIVE

ABSTRACT

The regulation of the online environment constitutes one of the most complex legal challenges of the twenty-first century, requiring novel legislative approaches and innovative methods of legal interpretation and enforcement. The exponential advancement of digital technologies, juxtaposed with the limitations of traditional legal frameworks, has precipitated a regulatory paradigm shift both within the European Union and globally. For legislative bodies, devising a comprehensive normative framework applicable to the digital sphere poses considerable challenges, particularly in the field of contract law, as it necessitates the incorporation of adequate protective provisions to safeguard the legal interests of contracting parties, while also ensuring that such legal solutions do not unduly hinder the dynamic development of information technology.

This study examines the legal issues arising in the electronic domain, with particular emphasis on a specific manifestation of distance contracts – namely, online commercial transactions – and the associated aspects of consumer protection. Beyond this, the study analyses the practical application of the right of withdrawal, as well as the interpretative principles developed in the case law of the Court of Justice of the European Union.

Keywords: electronic commerce, online contract, consumer protection, right of withdrawal, right to information

BEVEZETÉS

A technológiai fejlődés, az információs robbanás, a digitális forradalom alapvetően változtatta meg a társadalmi és gazdasági kapcsolatok természetét.² A változás természetesen a jog területére is hatást gyakorol, kihívásokat teremtve mind a jogalkotók, mind a jogalkalmazók számára. Az Európai Unió jogalkotását az 1990-es évek eleje óta áthatja a törekvés, hogy a tagállamok gazdaságát és a társadalom tagjait is felkészítsék az információs társadalom követelményeinek megfelelő működésre.³ Az információs technológiákkal kapcsolatos szemléletváltás azonban csak ezt követően, alapvetően a digitális tér robbanásszerű kiterjedésének idejére, a 2000-es évek elejére tehető.⁴

Az online tér magában foglalja mindazon digitális felületeket, platformokat, alkalmazásokat és hálózatokat, amelyek lehetővé teszik az elektronikus interakciókat. Online tér alatt egy olyan mozgásteret érthetünk, amelyben a felhasználók tartalmakhoz jutnak, szolgáltatásokat érnek el, illetve szerződések megkötését bonyolíthatják le az interneten.⁵ Az információs társadalommal kapcsolatos főbb jogi szabályozási területek közé sorolhatók – a teljesség igénye nélkül – a médiajog, a film- és reklámjog, a személyiségi jogok védelme, az adatvédelem, a szerzői jogi és iparjogvédelem, a közösségi média, az elektronikus pénz,⁶ az elektronikus igazságszolgáltatás vagy a mesterséges intelligencia. Számos olyan izgalmas és egymással szoros kapcsolatban álló újszerű vagy újragondolt jogterület létezik, amely globális léptékben való gondolkodás nélkül nem kezelhető.⁷

A digitális forradalom egyik legjelentősebb hatása a kereskedelmi jogviszonyok átalakulása volt. Az online tér megannyi lehetőséget biztosít arra, hogy határokon átnyúló gazdasági ügyleteket, tranzakciókat valósítsunk meg viszonylag rövid idő alatt, egyidejűleg akár több résztvevővel is.⁸ Az Európai

² PÁZMÁNDI 2018.

³ BALOGH 2000.

⁴ PÁZMÁNDI 2018.

⁵ GELLÉN 2020.

⁶ PÁZMÁNDI 2018.

⁷ GOMBOS 2020: 214.

⁸ STRIHÓ 2008.

Unió célkitűzéseiként meghirdetett digitális jobb jövő, illetve egységes európai piac megteremtése érdekében tett intézkedések szervesen érintik a kereskedelmi jog több területét is, főként a szerződéseket, a fogyasztó-védelmet, a versenyjogot és a társasági jogot.⁹ A tanulmány a továbbiakban az elektronikus kereskedelem Európai Unió általi szabályozására fog fókuszálni, bemutatva az EUB kapcsolódó joggyakorlatát is.

AZ ELEKTRONIKUS KERESKEDELEM FOGALMI KERETE

Az uniós jogforrásokban ugyan nem található explicit fogalom, azonban az Európai Unió jogi aktusainak való megfelelés jegyében alkotott, az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény értelmező rendelkezései segítségünkre lehetnek. Eszerint elektronikus kereskedelmi szolgáltatásnak minősül az olyan információs társadalommal összefüggő szolgáltatás, amelynek célja valamely birtokba vehető forgalomképes ingó dolog – ideértve a pénzt és az értékpapírt, valamint a dolog módjára hasznosítható természeti erőket –, szolgáltatás, ingatlan, vagyoni értékű jog (a továbbiakban együtt: áru) üzletszerű értékesítése, beszerzése, cseréje vagy más módon történő igénybevétele.¹⁰ Információs társadalommal összefüggő szolgáltatás pedig az elektronikus úton, távollevők részére, rendszerint ellenszolgáltatás fejében nyújtott szolgáltatás, amelyhez a szolgáltatás igénybe vevője egyedileg fér hozzá.¹¹

Az elektronikus kereskedelmi tevékenységet a részt vevő alanyok köre szerint hagyományosan többféle kapcsolatrendszerben értelmezzük. Az érintett felek az üzleti szférában tevékenykedő cégek, a velük kapcsolatba kerülő

⁹ BARTA 2020.

¹⁰ Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény 2. § 4. pont.

¹¹ Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény 2. § 11. pont.

fogyasztók, valamint a közhatalmi jogosítványokat gyakorló hatóságok, állami szervek. Ennek megfelelően az alábbi viszonyrendszereket ismerhetjük fel:

- Cégek egymás közötti kapcsolatai (Business-to-Business: B2B);
- Cég és a fogyasztók kapcsolata (Business-to-Customer: B2C);
- Cégek és a hatóságok kapcsolatai (Business-to-Authorities: B2A);
- Fogyasztó és a hatóság kapcsolatai (Customer-to-Authorities: A2C);¹²
- Fogyasztók egymás közötti kapcsolatai (Customer-to-Customer: C2C).

A tanulmány főként az elektronikus kereskedelem fogyasztóvédelmi megközelítésére koncentrál, ezért a továbbiakban azt fogja vizsgálni, hogy az online térben milyen hatékonyan tudnak érvényesülni a különböző fogyasztói jogok.

E körben fontos meghatározni az online kötött szerződés fogalmát, amely lényegében a távollévők között kötött szerződések egyik típusa. Erre figyelemmel online szerződésnek minősül az áru vagy szolgáltatás értékesítésére szervezett távértékesítési rendszer keretében, a szerződés megkötésének időpontjáig – beleértve magát a szerződéskötést is –, internet mint távközlő eszköz alkalmazásával létrejött szerződés a kereskedő és a fogyasztó között. Idetartozik, amikor a fogyasztó csupán az áruról vagy a szolgáltatásról való információgyűjtés céljából tesz látogatást az üzlethelyiségben, és ezt követően interneten folytat tárgyalást a szerződéssel kapcsolatban, illetve köti meg azt. A távértékesítési rendszer fogalmának magában kell foglalnia a kereskedőtől eltérő harmadik fél által felajánlott, azonban a kereskedő által használt rendszereket, például az online értékesítési felületeket. E fogalom azonban nem terjed ki azokra az esetekre, amikor a weboldalak csupán

¹² BALOGH 2000.

a kereskedőről, áruiról vagy szolgáltatásairól, illetve a kereskedő elérhetőségéről szolgáltatnak információkat.¹³

Az Európai Unió célkitűzései között szerepel, hogy minden fogyasztó számára magas szintű védelmet biztosítson a biztonságukat és gazdasági érdekeiket érintő kockázatokkal és veszélyekkel szemben, illetve fokozza a fogyasztók azon képességét, hogy megvédjék saját érdekeiket. Az elektronikus kereskedelem során felmerülhet számos védendő fogyasztói jog, amelyek közül kiemelkedik a tájékoztatáshoz való jog, illetve az elállás joga.¹⁴ Mivel a szerződés tárgya az online értékesítés esetén rendszerint nem tekinthető meg vagy ténylegesen nem ismerhető meg, biztosítani kell, hogy a fogyasztók elegendő információval bírjanak a szerződéssel kapcsolatosan annak megkötése előtt, és szélesebb körű elállási joggal rendelkezzenek. Az elállási jog a távollevők között kötött szerződésből eredő, a fogyasztóra nézve hátrányos helyzet kiegyenlítésére szolgál, megfelelő gondolkodási időt biztosítva számára, mialatt lehetősége van a megvásárolt fogyasztási cikk megvizsgálására és kipróbálására.¹⁵

AZ ELEKTRONIKUS KERESKEDELEM FOGYASZTÓVÉDELMI SZEMPONTÚ SZABÁLYOZÁSA

Az Európai Unió túlnyomórészt irányelvek útján – tehát elsősorban minimumfeltételek megteremtésével¹⁶ – biztosítja a fogyasztói jogok védelmét az elektronikus kereskedelemben,¹⁷ azonban említést kell tenni

¹³ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/83/EU irányelve (2011. október 25.) a fogyasztók jogairól, a 93/13/EGK tanácsi irányelv és az 1999/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 85/577/EGK tanácsi irányelv és a 97/7/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről (a továbbiakban: 2011/83 irányelv). (20) bekezdés.

¹⁴ BARTA 2020.

¹⁵ C-489/07. 20. pont.

¹⁶ GOMBOS 2020: 83.

¹⁷ STRIHÓ 2020: 83.

két, a közelmúltban elfogadott rendeletről, a digitális szolgáltatásokról szóló 2022/2065 rendeletről¹⁸ DSA rendelet) és a digitális piacokról szóló 2022/1925 rendeletről¹⁹ (DMA rendelet), amelyek célja, hogy biztonságosabb digitális teret teremtsenek, ahol védik a felhasználók alapvető jogait, és egyenlő versenyfeltételeket biztosítsanak a vállalkozások számára.²⁰

Az irányelvek közül elsőként fontos kiemelni az elektronikus kereskedelemről szóló 2000/31 EK irányelvet,²¹ amely konkrétan nem tartalmaz fogyasztóvédelmi rendelkezéseket, viszont céljai között szerepel a jogbiztonság és a fogyasztói bizalom biztosítása érdekében egyértelmű és általános keretek megállapítása a belső piaci elektronikus kereskedelem bizonyos jogi vonatkozásai tekintetében.²²

A fogyasztói bizalom és ezzel a határon átnyúló e-kereskedelem növelése érdekében további két irányelvet is elfogadtak. Az áruk adásvételére irányuló szerződések egyes vonatkozásairól szóló 2019/771 irányelv²³ különösen az áruk szerződésszerűségére, a hibás teljesítés esetén érvényesíthető jogorvoslatokra és e jogorvoslatok érvényesítésének feltételeire,

¹⁸ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete (2022. október 19.) a digitális szolgáltatások egységes piacáról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról (digitális szolgáltatásokról szóló rendelet).

¹⁹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/1925 rendelete (2022. szeptember 14.) a digitális ágazat vonatkozásában a versengő és tisztességes piacokról, valamint az (EU) 2019/1937 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról (digitális piacokról szóló jogszabály).

²⁰ A digitális szolgáltatásokról szóló jogszabálycsomag.

²¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól (a továbbiakban: Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv).

²² Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv, (7) bekezdés.

²³ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/771 irányelve (2019. május 20.) az áruk adásvételére irányuló szerződések egyes vonatkozásairól, az (EU) 2017/2394 rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról, valamint az 1999/44/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről.

valamint a kereskedelmi jótállásra alkalmazandó szabályokat határozza meg az elektronikus kereskedelmi ügyletekre vonatkozóan is. A digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések egyes vonatkozásairól szóló 2019/770 irányelv²⁴ pedig közös szabályokat állapít meg a digitális tartalom szolgáltatására vagy a digitális szolgáltatás nyújtására irányuló, a kereskedők és a fogyasztók közötti szerződésekre vonatkozó egyes követelményeket, például hibás teljesítéssel kapcsolatos felelősségi kérdéseket illetően.²⁵

A tanulmány témája szempontjából legrelevánsabb rendelkezéseket összegyűjtő uniós jogszabály a fogyasztók jogairól szóló 2011/83 irányelv,²⁶ amely részletesen szabályozza a fogyasztókat megillető tájékoztatáshoz, illetve elálláshoz való jog intézményét.

A 2011/83 irányelv jellemzően a távollévők között kötött és az üzlet-helyiségen kívül kötött szerződések esetében megállapított rendelkezésekkel szabályozza az elektronikus úton kötött ügyleteket is, azonban találunk néhány speciálisan az online térben érvényesülő előírást is. A jogalkotók felismerték, hogy sok fogyasztó és kereskedő előnyben részesíti a kereskedő honlapján keresztül történő kommunikációt, ezért lehetővé tette a kereskedők számára, hogy biztosítsák a fogyasztók részére az elektronikus elállási minta kitöltésének lehetőségét. Ebben az esetben a kereskedőnek gondoskodnia kell az átvétel azonnali visszaigazolásáról, például e-mailben.²⁷ További lényeges szabály, ha az elektronikus úton megkötendő szerződés fizetési kötelezettséget keletkeztet a fogyasztó számára, a kereskedőnek egyértelműen és jól látható módon, valamint közvetlenül a megrendelés

²⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/770 irányelve (2019. május 20.) a digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések egyes vonatkozásairól.

²⁵ BARTA 2020.

²⁶ 2011/83 irányelv.

²⁷ 2011/83 irányelv, (45) bekezdés.

fogyasztó általi megtétele előtt fel kell hívnia a fogyasztó figyelmét például az áru vagy a szolgáltatás lényeges tulajdonságaira vagy árára.²⁸

Az 2011/83 irányelv III. fejezete tartalmazza a távollevők között vagy az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések esetében a fogyasztók tájékoztatására és elállási jogára vonatkozó szabályokat. Rögzíti többek között, hogy a fogyasztót a szerződés vagy az ajánlat mindaddig nem köti, amíg a kereskedő egyértelműen és érthető módon tájékoztatást nem nyújt a fogyasztónak például a kereskedő azonosító adatairól vagy az elállási jog gyakorlásának feltételeiről.²⁹ Rendelkezik továbbá a fogyasztó 14 napos elállási jogáról³⁰ és meghatároz az elállási jog alóli bizonyos kivételeket is például a fogyasztó személyére szabott áruk értékesítése esetében.³¹ Ezenkívül előírja, ha a kereskedő nem tett eleget megfelelően a tájékoztatási kötelezettségének, akkor az elállási időszakot legfeljebb 12 hónapig meg kell hosszabbítani.³²

ELŐZETES DÖNTÉSHOZATALI ELJÁRÁSOK A TÁJÉKOZTATÁSHOZ VALÓ JOG ÉS AZ ELÁLLÁSI JOG KAPCSÁN

Az EUB számos ítéletében értelmezte a 2011/83 irányelv fentebb ismertetett, a fogyasztókat megillető tájékoztatáshoz, illetve elálláshoz való jogra vonatkozó rendelkezéseit, a tanulmány a továbbiakban néhány releváns ügyet fog bemutatni.

²⁸ 2011/83 irányelv, 8. cikk (2) bekezdés.

²⁹ 2011/83 irányelv, 6. cikk (1) bekezdés.

³⁰ 2011/83 irányelv, 9. cikk (1) bekezdés.

³¹ 2011/83/EU irányelv, 16. cikk.

³² 2011/83/EU irányelv, 10. cikk (1) bekezdés.

A C-641/19. számú ügy

Az EUB 2020. október 8-án hozott ítéletet a 2011/83 irányelv 2. cikke 11. pontjának,³³ 14. cikke (3) bekezdésének,³⁴ valamint 16. cikke m) pontjának³⁵ értelmezésére. Az alapügy tényállása szerint a németországi székhelyű PE Digital társaság által üzemeltetett Parship internetes társkereső oldal (www.parship.de) két típusú tagságot kínál a felhasználóinak: az ingyenes alaptagságot, valamint a díjköteles, úgynevezett prémiumtagságot 6, 12 vagy 24 hónapra. Az utóbbi lehetővé teszi a felhasználók számára, hogy tagságuk időtartama alatt bármely más prémiumtaggal – vagyis Németországban több mint 186 000 felhasználóval – kapcsolatot vegyenek fel, és üzeneteket váltsanak, valamint képeket cseréljenek velük.

Minden tag számára, közvetlenül a bejelentkezést követően – egy körülbelül 30 perces, a társkeresés szempontjából releváns tulajdonságokra, szokásokra és érdeklődési területekre vonatkozó személyiségteszt alapján – automatikusan az ugyanazon szövetségi tartományból származó partnerjavaslatokat tartalmazó listát állítanak össze. A 12 hónapos prémiumtagság keretében e javaslatlista már a tag által a szerződés időtartama alatt kapott összes partnerjavaslat közel felét teszi ki. A prémiumtagok e teszt számítógép által generált eredményét egy 50 oldalas „személyiségre vonatkozó szakvélemény” formájában kapják meg.

³³ Digitális tartalom: digitális formában előállított és szolgáltatott adatok.

³⁴ Ha a fogyasztó a 7. cikk (3) bekezdése, illetve a 8. cikk (8) bekezdése szerinti kérelmet követően gyakorolta elállási jogát, köteles a szerződés teljes futamideje szerinti szolgáltatáshoz arányosan viszonyuló, az elállási joga gyakorlásának a kereskedővel (helyesen: eladóval vagy szolgáltatóval) való közlése időpontjáig arányosan teljesített szolgáltatásért járó összeget megfizetni. A fogyasztó által a kereskedőnek fizetendő arányos összeget a szerződés szerinti teljes ár alapján kell kiszámítani. Amennyiben a teljes ár túlzottan magas, az arányos összeget az addigi teljesítés piaci értéke alapján kell kiszámítani.

³⁵ A távollévők között és az üzletelhiségen kívül kötött szerződések esetében a tagállamok nem írják elő a 9–15. cikkben megállapított elállási jogot az alábbiakra vonatkozóan: m) nem tárgyi adathordozón rögzített digitális tartalom értékesítése esetében, amennyiben a teljesítést a fogyasztó előzetes kifejezett hozzájárulásával kezdték meg, aki tudomásul vette, hogy ezáltal elveszíti elállási jogát.

A felperes (az EUB névtelenséget biztosított számára, és EU betűjellel azonosította; a továbbiakban: EU) 2018. november 4-én fogyasztóként 12 hónapra szóló prémiumtagságról szóló szerződést kötött a PE Digitalal, 523,95 euró teljes ár ellenében. Ez az ár több mint kétszer magasabb volt annál az árnál, amelyet a PE Digital egyes más felhasználóknak ugyanazon évben kötött ugyanilyen időtartamú szerződésért számlázott. A PE Digital a német jogszabályoknak megfelelően tájékoztatta EU-t az elállási jogáról, EU pedig megerősítette a PE Digital felé, hogy az elállásra nyitva álló határidő lejártát megelőzően meg kell kezdenie a teljesítést. EU 2018. november 8-án elállt a szerződéstől, az alperes összesen 392,96 eurót kitevő kompenzációs kártalanítást vállalt megfizetni.

EU az illetékes német bírósághoz benyújtott keresetében a PE Digital javára teljesített valamennyi kifizetés visszatérítését kérte. A német bíróság felfüggesztette az eljárását annak érdekében, hogy az EUB egységes iránymutatást adjon a digitális szolgáltatások terén a fogyasztói elállási jog gyakorlásáról, az arányos díjazásról, továbbá a digitális tartalom fogalmáról.

Az EUB ítéletében kimondta, a 2011/83 irányelv 14. cikkének (3) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy – amennyiben a fogyasztó kifejezetten kérte, hogy a megkötött szerződés teljesítése az elállásra nyitva álló határidő alatt kezdődjön meg, és e szerződéstől elállt – e fogyasztó által az eladónak vagy szolgáltatónak fizetendő arányos összeg meghatározása érdekében főszabály szerint az említett szerződésben megállapított árat kell figyelembe venni az ugyanezen szerződés tárgyát képező valamennyi szolgáltatás tekintetében, és a fizetendő összeget időarányosan kell meghatározni. Az ezen irányelv 14. cikkének (3) bekezdése alapján az eladónak vagy szolgáltatónak fizetendő összeg kiszámítása során csak abban az esetben kell figyelembe venni az ilyen szolgáltatás vonatkozásában előírt teljes árat, ha a megkötött szerződés kifejezetten előírja, hogy egy vagy több szolgáltatást a szerződés teljesítésétől kezdve maradéktalanul kell külön-külön, elkülönülten fizetendő ár ellenében nyújtani.

A 2011/83 irányelv 14. cikkének (3) bekezdését pedig úgy kell értelmezni, hogy annak értékelése során, hogy e rendelkezés szerint túlzottan magas-e a teljes ár, figyelembe kell venni az érintett eladó vagy szolgáltató által más fogyasztóknak ugyanolyan feltételek mellett kínált szolgáltatás árát, valamint

a szerződés megkötésének időpontjában más eladók vagy szolgáltatók által nyújtott ugyanolyan szolgáltatás árát.

A 2011/83 irányelv 2. cikkének 11. pontjával összefüggésben értelmezett 16. cikkének m) pontjával kapcsolatban pedig úgy határozott, hogy a személyiségre vonatkozó szakvéleménynek valamely internetes társskereső oldal által, az ezen az oldalon elvégzett személyiségteszt alapján történő elkészítése nem minősül e rendelkezés értelmében „digitális tartalom” értékesítésének.

Az ítélet jelentős hangsúlyt fektet az uniós fogyasztóvédelmi jogszabályoknak a digitális gazdaságban való alkalmazására. Ez egyrészt elősegíti a fogyasztók széles körű védelmét, másrészt a szolgáltatók felelősségteljes díjazását a szolgáltatás tényleges igénybevétele alapján.³⁶ Az ítélet továbbá rámutatott arra, hogy a digitális tartalom és szolgáltatás fogalma jogilag pontosan körülhatárolt.

A C-649/17. számú ügy

Az EUB a 2019. július 10-én meghozott 2011/83/EU irányelv 6. cikkének (1) bekezdés c) pontjának³⁷ értelmezésére irányuló ítéletében azt vizsgálta milyen tájékoztatási kötelezettségei vannak a kereskedőnek a fogyasztóval online kötött szerződés esetén.

2014 augusztusában az egyik fogyasztónak – amikor rendelést adott le az Amazon EU internetes oldalán – a rendelés befejezése előtt lehetősége nyílt a „Kapcsolatfelvétel”-ként megjelölt elektronikus hivatkozásra kattintani. A fogyasztó ezáltal olyan oldalra került, amelyen három lehetőség, azaz e-mail küldése, telefonos kapcsolatfelvétel és azonnali üzenetküldés révén

³⁶ Az ítélet szakirodalmi értékelésére lásd POILLOT 2021: 979–983.

³⁷ A fogyasztót a távollevők között vagy az üzlethelyiségen kívül kötött szerződés, illetve annak megfelelő ajánlat mindaddig nem köti, amíg a kereskedő egyértelműen és érthető módon tájékoztatást nem nyújt a fogyasztónak a következőkről: c) a kereskedő letelepedési helyének postai címe, valamint telefonszáma, faxszáma és e-mail-címe – ha van –, hogy a fogyasztó gyorsan és hatékonyan kapcsolatba tudjon lépni vele, továbbá adott esetben annak a kereskedőnek a földrajzi címe és azonosító adatai, akinek a nevében eljár.

online beszélgetés („chat”) közül választhatott. Ezen az oldalon azonban nem volt faxszám feltüntetve. Ha a fogyasztó a telefonos kapcsolatfelvétel lehetőségét választotta, újabb internetes oldal nyílt meg, ahol megadhatta telefonszámát, és visszahívást kérhetett. Ugyanazon az oldalon továbbá a következő mondat volt olvasható: „Amennyiben szeretné, hívhatja általános telefonszámunkat.” Az „általános telefonszám” hivatkozáson keresztül az Amazon EU telefonszámát feltüntető oldal nyílt meg a következő szöveggel: „Általános telefonszám. Felhívjuk a figyelmét az alábbiakra: A gyors kapcsolatfelvétel érdekében javasoljuk inkább a »Telefonhívás most« funkció használatát. Az Ön által már rendelkezésre bocsátott információk alapján azonnal segítségére lehetünk. Felhívjuk a figyelmét, hogy amennyiben az általános telefonszámot szeretné hívni, személyazonosságának megállapítása érdekében egy sor kérdést kell megválaszolnia. Amennyiben a szokásos módon szeretne velünk kapcsolatba lépni, hívjon minket az alábbi telefonszámon: [...]”. A www.amazon.de internetes oldalon található „Impresszum” cím alatt megjelenő „Kapcsolatfelvétel” feliratra kattintva a fogyasztó arra az oldalra jutott, ahol kiválaszthatta a visszahívást.

A németországi fogyasztói központok és szervezetek országos szövetsége³⁸ (a továbbiakban: országos szövetség) úgy vélte, hogy az Amazon EU nem tartotta tiszteletben azt a törvényes kötelezettségét, hogy a fogyasztó számára hatékony eszközöket biztosítson a vele való kapcsolatfelvételhez, mivel nem tájékoztatta a fogyasztókat a jogilag megkövetelt módon telefon- és faxszámairól. Az országos szövetség emellett úgy vélte, hogy az Amazon EU nem egyértelműen és nem érthető módon adta meg telefonszámát, mivel a fogyasztónak számos lépést kellett ahhoz megtennie, hogy kapcsolatba léphessen e társaság valamely kapcsolattartójával. Erre tekintettel az országos szövetség az Amazon EU internetes oldalán található információk elhelyezésével kapcsolatos gyakorlatainak az alkalmazásától való eltiltás iránti keresettel fordult a német bírósághoz.

Az ügyben eljáró német legfelsőbb bíróság olyan kérdéseket terjesztett az EUB elé, amelyek arra irányultak, hogy a 2011/83/EU irányelv 6. cikke (1) bekezdés c) pontjának értelmezése alapján milyen tájékoztatási

³⁸ Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband eV.

kötelezettségei vannak a kereskedőnek a távollevők között kötött szerződések esetén, különös tekintettel arra, hogy a kereskedőnek milyen kommunikációs eszközöket kell a fogyasztó rendelkezésére bocsátania, és ez milyen módon felel meg a fogyasztóvédelmi előírásoknak.

Az EUB ítéletében úgy határozott, hogy az értelmezni kért rendelkezés azokra az esetekre vonatkozik, amikor a kereskedő rendelkezik telefon- vagy faxszámmal, és amikor ezeket nem kizárólag a fogyasztókkal való kapcsolattartástól eltérő célokra használja. Ennek hiányában ez a rendelkezés nem kötelezi a kereskedőt, hogy tájékoztassa a fogyasztót erről a telefonszámról, vagy akár arra, hogy telefon- vagy faxvonalat, illetve új e-mail-fiókot létesítsen azzal a céllal, hogy a fogyasztók kapcsolatba léphessenek vele.

Egyebekben megállapította, hogy ezzel a rendelkezéssel nem ellentétes az, hogy a kereskedő a közvetlen és hatékony kommunikációval kapcsolatos kritériumoknak való megfelelés céljából a telefontól vagy faxtól, illetve e-mailtől eltérő kommunikációs eszközöket, például – többek között – olyan elektronikus kapcsolatfelvevő adatlapot biztosítson, amelynek segítségével a fogyasztók internetes oldalon keresztül fordulhatnak a kereskedőkhöz, amelyen keresztül írásbeli választ kapnak, illetve amelyen keresztül gyorsan vissza lehet őket hívni. Tehát az árukat vagy szolgáltatásokat online kínál, valamint néhány kattintással rendelkezésre álló telefonszámmal rendelkező kereskedő az e rendelkezésben nem említett más kommunikációs eszközök – például az azonnali üzenetküldést vagy telefonos visszahívást biztosító rendszer – fogyasztó általi alkalmazását ösztönözheti azzal a céllal, hogy a fogyasztó gyorsan és hatékonyan kapcsolatba tudjon lépni vele, amennyiben a kereskedő világosan és érthetően hozzáférhetővé teszi azokat az információkat – köztük különösen az említett telefonszámot –, amelyeket a kereskedő a 2011/83 irányelv 6. cikke (1) bekezdésének c) pontja értelmében nyújtani köteles. Az, hogy a telefonszám csak sorozatos kattintások után áll rendelkezésre, önmagában nem jelenti azt, hogy az alkalmazott módszer nem világos és nem érthető egy olyan helyzetben, amely olyan kereskedőre vonatkozik, aki kizárólag egy internetes oldalon végzi különféle termékek online értékesítését.

A C-649/17. számú ügyben született ítélet iránymutatásként szolgál a nemzeti bíróságok és a kereskedők számára mind a technikai, mind

a tartalmi elvárások betartásában, amelyek célja a magas szintű fogyasztóvédelem biztosítása, de egyben a vállalkozások számára is garancia arra, hogy az online szerződést kötő platformok meddig terjedő fokozott felelősséggel rendelkeznek a szerződéskötés előtti tájékoztatási kötelezettség teljesítése terén, különösen az elállási jog és annak gyakorlásának feltételeit illetően, azaz arról, miként, milyen időkeretekkel, milyen formában és milyen feltételekkel élhetnek e jogokkal a fogyasztók.³⁹

A C-430/17. számú ügy

Az EUB 2019. január 23-án hozott határozata is jelentős mérföldkő az uniós fogyasztóvédelmi joggyakorlatban, különösen az elektronikus kereskedelem és az online szerződések területén.

Az alapügy tényállása szerint 2014 során a Walbusch Walter Busch különféle napilapokban és magazinokban elhelyezett, 19 cm × 23,7 cm formátumú, hatoldalas reklámprospektusok terjesztésére adott megbízást. E prospektus tartalmazott egy megrendelőlapot is, kitéphető postai levelezőlap formájában. Az elállási jogra való utalást az említett postai levelezőlap első és hátsó oldalán is feltüntették, és a levelezőlapon szerepelt a cég telefonszáma, faxszáma, internetcíme és postai címe is. A megjelölt internetes oldalon, nevezetesen a www.klepper.net internetes oldalon, az általános szerződési feltételek menüpontban szerepelt az elállásra vonatkozó iránymutatás és az elállásinyilatkozat-minta.

A Zentrale⁴⁰ úgy vélte, hogy a szóban forgó prospektus terjesztése tisztességtelen versenymagatartást valósít meg, amiatt, hogy nem tartalmazza megfelelő formában a fogyasztó elállási jogára vonatkozó információkat, mivel azokat nem mellékeltek e prospektushoz, ezért a német bíróságnál

³⁹ Lásd a jogeset kritikai értékelésére ESPOSITO–HACKER 2020: 219–221.

⁴⁰ Német szervezet, amely a tisztességtelen verseny elleni fellépést szolgálja, és amelyről bővebben a szervezet hivatalos honlapján vagy a szakmai gazdasági lexikonokban található információk alapján lehet tájékozódni (Wettbewerbszentrale, Gabler gazdasági lexikon). Lásd: <https://www.wettbewerbszentrale.de/ueber-uns/die-wettbewerbszentrale/aufgaben-und-ziele/>

előterjesztett kereseti kérelmében a prospektus terjesztése abbahagyásának elrendelését kérte.

Az ügyben eljáró német szövetségi legfelsőbb bíróság előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett az EUB előtt, és kérte a 2011/83 irányelv 6. cikk (1) bekezdés h) pontjának⁴¹ és 8. cikk (4) bekezdésének⁴² értelmezését. A kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra kívánt választ kapni, hogy milyen szempontok szerint kell értékelni azt, hogy valamely szerződést olyan távközlő eszköz útján kötöttek-e meg, amely az információk megjelenítésére csak korlátozott helyet vagy időt biztosít, illetve adott esetben mire terjed ki az elállási jogra vonatkozó tájékoztatási kötelezettség.

Az EUB ítéletében rögzítette, hogy a 2011/83 irányelv célja, hogy a fogyasztókat fokozott védelemben részesítse, bizonyos jogokat biztosítva számukra, különösen a távollevők közötti szerződések esetén, illetve annak elkerülése, hogy a távközlő eszközök használata a fogyasztók számára nyújtott információk csökkenéséhez vezessen. Az elállási jognak a fogyasztóvédelem szempontjából vett jelentőségére figyelemmel a szerződéskötést megelőző e joggal kapcsolatos tájékoztatásnak alapvető jelentősége van e fogyasztó számára, és lehetővé teszi, hogy tudatosan hozza meg azt a döntést, hogy megkötí-e a kereskedővel a szerződést, vagy sem. Ahhoz, hogy e tájékoztatás a számára teljes mértékben hasznos legyen, a fogyasztónak még a szerződés megkötése előtt ismernie kell az elállási jog gyakorlásának

⁴¹ A fogyasztót a távollevők között vagy az üzlethelyiségen kívül kötött szerződés, illetve annak megfelelő ajánlat mindaddig nem köti, amíg a kereskedő egyértelműen és érthető módon tájékoztatást nem nyújt a fogyasztónak a következőkről: h) elállási jog fennállása esetén az említett jog gyakorlásának a 11. cikk (1) bekezdése szerinti feltételei, határideje és a vonatkozó eljárások, valamint az I. melléklet B. részében meghatározott elállásnyilatkozat-minta.

⁴² Ha a szerződést olyan távközlő eszköz alkalmazásával kötik meg, amelyen az információk megjelenítésére korlátozott hely vagy idő áll rendelkezésre, az ilyen szerződés megkötése előtt a kereskedő az alkalmazott eszköz útján közli legalább az áru vagy szolgáltatás lényeges tulajdonságaira, a kereskedő azonosító adataira, a teljes árra, az elállási jogra, a szerződés időtartamára és – amennyiben a szerződés határozatlan időre szól – a szerződés felmondásának feltételeire vonatkozó, a 6. cikk (1) bekezdésének a), b), e), h) és o) pontjában említett, szerződéskötést megelőző információkat. A 6. cikk (1) bekezdésében említett további információkat a kereskedő megfelelő módon, e cikk (1) bekezdésével összhangban bocsátja a fogyasztó rendelkezésére.

feltételeit, határidejét és módját. Amennyiben a szerződést olyan távközlő eszköz útján kötik meg, amely csak korlátozott teret és időt biztosít az információk közlésére, a kereskedő nem köteles ugyanezen távközlési eszköz alkalmazásával egyidejűleg rendelkezésre bocsátani a fogyasztónak az ezen irányelv I. melléklete B. részében szereplő elállásnyilatkozat-mintát. Ugyanis egyrészt az a körülmény, hogy ezen eszköz révén a fogyasztó még a szerződés megkötése előtt megkapja a mintát, úgysem hat ki azon döntésére, hogy megköti-e a szerződést, másrészt az a kötelezettség, hogy e mintát minden körülmények között át kell adni a fogyasztónak, aránytalan, sőt bizonyos esetekben, mint például a telefonon kötött szerződések esetében, teljesíthetetlen terhet róna a kereskedőkre. E tekintetben az is elegendő, ha az említett mintát egyértelműen és érthetően fogalmazva, valamely más forrás segítségével, jelen esetben a kereskedő honlapjára történő utalással bocsátják rendelkezésre.

A C-430/17. számú ügy jelentősége abban rejlik, hogy egyértelmű útmutatást adott arról, hogy az elállási jogról szóló tájékoztatás milyen formában és milyen részletességgel kötelező a kereskedők számára, ezáltal elősegítette a fogyasztói jogok magas szintű védelmét,⁴³ valamint egységes és hatékony érvényesítését, egyúttal támogatva a digitális kereskedelem fejlődését.

A C-681/17. számú ügy

Az EUB 2019. március 27-én meghozott ítélete szintén fontos szerepet játszott a fogyasztóvédelmi szabályok egységes és következetes alkalmazásának kialakulásában az online kereskedelem területén, egyensúlyt teremtve a fogyasztói jogok érvényesítése és a kereskedők gazdasági érdekeinek védelme között.

Az ügy releváns tényállása szerint Sascha Ledowski 2014. november 25-én a slewo (online kereskedő) honlapján keresztül rendelt magáncélra egy matracot. A slewo által kiállított számlán feltüntetett általános szerződési

⁴³ Lásd részletesebben OP HEIJ 2019: 247–250.

feltételek tartalmaztak egyebek mellett egy „elállási jogról szóló tájékoztatót”, amelyben a következő szerepel: „Az áruk visszaküldésének költségeit mi viseljük. [...] Elállási joga megszűnik az alábbi esetekben: olyan lezárt csomagolású áruk értékesítése esetében, amelyek egészségvédelmi vagy higiéniai okokból a csomagolás szállítást követő felbontása után nem küldhetők vissza.” A matracot a szállítás során védőfóliával látták el, amelyet a megrendelő később eltávolított. Sascha Ledowski a 2014. december 9-i levelében arról tájékoztatta a slewót, hogy vissza kívánja küldeni a szóban forgó matracot, és kérte, hogy gondoskodjanak annak elszállításáról. Mivel a slewo nem szervezte meg a szállítást, a vevő saját maga vállalta a visszaszállítás költségeit. Ezt követően keresetet nyújtott be a német bírósághoz a vételár és a szállítási költség megtérítése iránt.

Az ügyben eljáró német legfelsőbb bíróság a következő kérdéseket terjesztette az EUB elé: úgy kell-e értelmezni a 2011/83 irányelv 16. cikkének e) pontját,⁴⁴ hogy az „olyan lezárt csomagolású áruk [...], amelyek egészségvédelmi vagy higiéniai okokból a csomagolás szállítást követő felbontása után nem küldhetők vissza” fogalma alá tartozik e rendelkezés értelmében az olyan áru, mint a matrac, amelynek a védőfóliáját a fogyasztó a szállítást követően eltávolította? Az első kérdésre adott igenlő válasz esetén pedig milyen követelményeknek kell megfelelnie egy áru csomagolásának ahhoz, hogy a 2011/83 irányelv 16. cikkének e) pontja szerinti lezárt csomagolásról lehessen beszélni, illetve oly módon kell-e megtörténnie a szerződés kötőerejének létrejötte előtt a 2011/83 irányelv 6. cikke (1) bekezdésének k) pontja⁴⁵ szerinti tájékoztatásnak, hogy a fogyasztóval az adásvétel tárgyára (jelen

⁴⁴ A távollevők között és az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések esetében a tagállamok nem írják elő a 9–15. cikkben megállapított elállási jogot az alábbiakra vonatkozóan: e) olyan lezárt csomagolású áruk értékesítése esetében, amelyek egészségvédelmi vagy higiéniai okokból a csomagolás szállítást követő felbontása után nem küldhetők vissza.

⁴⁵ A fogyasztót a távollevők között vagy az üzlethelyiségen kívül kötött szerződés, illetve annak megfelelő ajánlat mindaddig nem köti, amíg a kereskedő egyértelműen és érthető módon tájékoztatást nem nyújt a fogyasztónak a következőkről: k) arról, hogy a fogyasztót nem illeti meg az elállási jog, amennyiben elállási jog a 16. cikk értelmében nem gyakorolható, illetve adott esetben azokról a körülményekről, amelyek teljesülése esetén a fogyasztó elveszti elállási jogát.

esetben matracra) és az alkalmazott csomagolásra való konkrét hivatkozással közlik, hogy a lezárt csomagolás felbontásával az elállás jogát elveszíti?

Az EUB ítéletében kifejtette, hogy a 2011/83 irányelvben biztosított elállási jogot csak akkor lehet kizárni, ha az érintett áru jellege lehetetlenné vagy rendkívül nehezévé tenné a kereskedő számára az áru újbóli értékesíthetőségének tételére irányuló intézkedések hozatalát, tehát ha az áru értékesíthetősége egészségvédelmi vagy higiéniai okokból a csomagolásának felbontását követően véglegesen megszűnik. Megállapította, hogy az elállás jogát illetően a matrac egy ruházati termékhez hasonlítható, ugyanis számos ruházati termék éppúgy, mint egy matrac a rendeltetésszerű használat során általában közvetlenül érintkezik az emberi testtel. Az EUB álláspontja szerint elállás esetén egy esetleges fel- vagy kipróbálást követően is feltételezhető, hogy mind a ruha, mind a matrac – valamiféle kezelés, például tisztítás vagy fertőtlenítés után – alkalmas egy harmadik fél általi újbóli használatra, és ebből következő újbóli értékesítésre alkalmassá képes tenni, az egészség vagy a higiénia követelményeinek megsértése nélkül.

Hangsúlyozta, hogy a távértékesítés esetén egy ruházati termék vásárlójának „az áru jellegének, tulajdonságainak és működésének meghatározásához” lehetőséget kell biztosítani arra, hogy kipróbálhassa azt, és adott esetben e kipróbálást követően gyakorolhassa az elállási jogát az áru kereskedőnek történő visszaküldésével.

Erre figyelemmel az alapügyben szóban forgóhoz hasonló matrac, amelynek védőfóliáját a fogyasztó a szállítást követően eltávolította, nem tartozhat a 2011/83 irányelv 16. cikkének e) pontjában megállapított, elállási jog alóli kivételek közé. A fenti megfontolásokra tekintettel a 2011/83 irányelv 16. cikkének e) pontját úgy kell értelmezni, hogy nem tartozik az „olyan lezárt csomagolású áruk [...], amelyek egészségvédelmi vagy higiéniai okokból a csomagolás szállítást követő felbontása után nem küldhetők vissza” fogalma alá e rendelkezés értelmében az olyan áru, mint a matrac, amelynek a védőfóliáját a fogyasztó a szállítást követően eltávolította.

A C-681/17. számú ügy jelentősége, hogy az EUB egyértelmű határvonalat húzott a fogyasztóvédelem és a kereskedők jogos érdekei között

online vásárlások esetén.⁴⁶ Az ítélet megerősítette a fogyasztók elállási jogának védelmét, ugyanakkor elfogadta azokat a korlátozásokat, amelyek a termékek további értékesítésének egészségügyi vagy higiéniai okokra visszavezethető kizártságán alapulnak.

ÖSSZEGZÉS

A digitális gazdaság és az online tér folyamatos fejlődése a jogalkotót és a jogalkalmazót komplex, folyamatosan változó kihívások elé állítja. A megfelelő egyensúly megtalálása a fogyasztói jogok hatékony védelme, a szerződő felek biztonsága, valamint a technológiai innovációk ösztönzése között a jövőben is elengedhetetlen marad.⁴⁷ Az Európai Unió példája jól mutatja, hogy a korszerű jogalkotás és a dinamizmust követő esetjogi értelmezés képes adaptív, időtálló keretrendszert biztosítani az online kereskedelem és a digitális szerződések terén, egyúttal hozzájárulva az egységes belső piac működéséhez és a polgárok bizalmának megerősítéséhez.

Az ismertetett EUB-ítéletek együttesen átfogó keretet teremtenek az online kereskedelem területén a digitális fogyasztóvédelem előállításra és tájékoztatási jogra vonatkozó elemei számára és jogbiztonságot teremtenek azzal, hogy egyértelmű iránymutatást nyújtanak a digitális környezetben működő vállalkozások és fogyasztók számára egyaránt. Az ítéletek hatására az uniós fogyasztóvédelmi jog alkalmazkodni tudott a digitális korszak kihívásaihoz, megteremtve az egyensúlyt a fogyasztói jogok védelme és az online piaci működés támogatása között.

Ugyanakkor a jövő kihívásai új megközelítéseket igényelnek. Felmerül a kérdés: hogyan képes a jogalkotás lépést tartani az információs technológia gyors fejlődésével, illetve milyen új jogalkalmazási eszközökre és mechanizmusokra lehet szükség a folyamatosan változó világunk szabályozásához?

⁴⁶ Lásd ORJI 2019: 53–55.

⁴⁷ JOÓ–STRIHÓ 2012.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BALOGH Zsolt György (2000): Jogügyletek a hálózaton: Az elektronikus kereskedelem. *Jura*, 6(1–2), 59–69. Online: <https://szakikkadatbazis.hu/doc/8668345>
- BARTA Judit (2020): Az EU által meghirdetett digitális forradalom hatása a kereskedelmi jog egyes területein: szerződések, fogyasztóvédelem, gazdasági verseny, gazdasági társaságok. *Miskolci Jogi Szemle*, 15(3. ksz.), 14–26. Online: <https://szakikkadatbazis.hu/doc/2759861>
- GELLÉN Klára (2020): Tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok az online térben – fókuszban a közösségi média. In *Medias Res*, 9(1), 127–140. Online: <https://doi.org/10.59851/imr.9.1.5>
- GOMBOS Katalin (2020): A jog érvényesülésének térsége. Az Európai Unió nemzetközi magánjogi szabályainak XXI. századi kihívásai. Budapest: Wolters Kluwer Hungary.
- JOÓ Imre – STRIHÓ Krisztina (2012): Fogyasztóvédelem és elektronikus kereskedelem az alkotmánybíróság gyakorlatának tükrében. In TRÓCSÁNYI László (szerk.): *Dikaiosz logosz*. Szeged: Pólay Elemér Alapítvány, 217–230.
- OP HEIJ, Daniëlle (2019): Pre-Contractual Information Duties: Case Note on Walbusch Walter Busch C-430/17. *Journal of European Consumer and Market Law*, 8(6), 247–250.
- ORJI, Uchenna Jerome (2019): EU: Right of Withdrawal After Mattress Purchase Online and Removal of Its Protective Seal. *Computer Law Review International*, 20(2), 53–55. Online: <https://doi.org/10.9785/cr-2019-200205.53-55>
- PÁZMÁNDI Kinga (2018): Digitalizáció, technikai fejlődés, jogi paradigmák. *Gazdaság és Jog*, 26(12), 10–14. Online: <https://szakikkadatbazis.hu/doc/3175974>
- POILLOT, Elise (2021): XIX. Droit de la consommation – Cour de justice, 6e ch., 8 octobre 2020, EU c/ PE Digital GmbH, aff. C-641/19, ECLI:EU:C:2020:808, Jurisprudence de la CJUE 2020. Décisions et commentaires. Brüsszel: Bruylant, 979–983.
- STRIHÓ Krisztina (2008): Elektronikus kereskedelem. *Debreceni Jogi Műhely*, 2(1. ksz.). Online: <https://szakikkadatbazis.hu/doc/8679856>
- STRIHÓ Krisztina (2020): *Elektronikus kereskedelem. A kereskedelem digitalizációjának alapvetései*. Budapest: Wolters Kluwer Hungary.

Egyéb források

2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről. Online: <https://njt.hu/jogszabaly/2001-108-00-00.26>

- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/1925 rendelete (2022. szeptember 14.) a digitális ágazat vonatkozásában a versengő és tisztességes piacokról, valamint az (EU) 2019/1937 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról (digitális piacokról szóló jogszabály). Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32022R1925>
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete (2022. október 19.) a digitális szolgáltatások egységes piacáról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról (digitális szolgáltatásokról szóló rendelet). Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:32022R2065>
- Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX:32000L0031>
- Az Európai Parlament és a Tanács 2011/83/EU irányelve (2011. október 25.) a fogyasztók jogairól, a 93/13/EGK tanácsi irányelv és az 1999/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 85/577/EGK tanácsi irányelv és a 97/7/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0083>
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/770 irányelve (2019. május 20.) a digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések egyes vonatkozásairól. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX%3A32019L0770>
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/771 irányelve (2019. május 20.) az áruk adásvételére irányuló szerződések egyes vonatkozásairól, az (EU) 2017/2394 rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról, valamint az 1999/44/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX:32019L0771>
- C-489/07. Pia Messner kontra Firma Stefan Krüger ügyben 2009. szeptember 3-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2009:502.
- C-641/19. EU kontra PE Digital GmbH ügyben 2020. október 8-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2020:808.
- C-649/17. Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband eV kontra Amazon EU Sàrl ügyben 2019. július 10-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2019:576.
- C-430/17. Walbusch Walter Busch GmbH & Co. KG kontra Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs Frankfurt am Main eV ügyben 2019. január 23-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2019:47.
- C-681/17. slewo – schlafen leben wohnen GmbH kontra Sascha Ledowski ügyben 2019. március 27-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2019:255.
- Európai Bizottság [é. n.]: *A digitális szolgáltatásokról szóló jogszabálycsomag*. Online: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/hu/policies/digital-services-act-package>